

УДК 005.591.452-025.27:005.591.3

DOI: 10.30857/2786-5398.2022.4.7

Мар'яна С. Шкода

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
**ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА РОЗВИТКУ МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ТА МІЖГАЛУЗЕВИХ
СИСТЕМ КЛАСТЕРНОГО ПАРТНЕРСТВА**

У статті за результатами аналізу зарубіжного досвіду щодо розвитку міжрегіональних та міжгалузевих систем кластерного партнерства визначено, що практично всі розвинені країни світу, зокрема, країни Західної Європи, США та Японія, дотримуються стратегії кластерного інноваційного розвитку, яка передбачає забезпечення соціально-економічної еволюції на основі створення конкурентоспроможної ринкової економіки. З огляду на кращі практики Європейського Союзу у сфері реалізації кластерної політики, зазначається, що Європейська комісія приділяє особливу увагу цьому питанню, розглядаючи кластери як інструмент, що сприяє усуненню економічних диспропорцій для забезпечення стійкого структурного розвитку промисловості, тим самим підвищуючи конкурентоспроможність європейської економіки. У цьому дослідженні наголошується, що системи кластерного партнерства складають значну частину європейського промислового ландшафту та охоплюють переважно бізнес-компанії, проте включають також й інші важливі суб'єкти промислової екосистеми, такі як науково-дослідні та наукові установи, науково-технічні парки, постачальники фінансових послуг, некомерційні організації. Встановлено, що адаптивною для використання може бути організаційна модель системи кластерного партнерства Європейського Союзу, що формується з таких універсальних структурних елементів: координатора проекту, що може бути представлений одним регіональним або національним органом державної влади, або агентством (визначається як «приймаюча організація») та партнерами проекту, а саме: приймаючим кластером і як мінімум двома кластерними або мережевими організаціями. Згідно з «Global Innovation Index 2020», розраховано та обґрунтовано рівень інноваційного розвитку України, відповідно, це 45 позиція в рейтингу, проте рівень кластерної концентрації до загального рівня інноваційного розвитку в Україні незначний – 0,26 (як порівняти з глобальними лідерами), інтегральна оцінка за Global Innovation Index – 2,86 (максимальний показник – 7). Доведено, що в сучасній методології (зокрема, в щорічному міжнародному рейтингу Global Innovation Index) показник «Рівня кластерного розвитку» є факторним компонентом індикатора «Інноваційної взаємодії», поряд з іншими змінними, які відображають рівень кластерного розвитку національної економіки.

Ключові слова: *кросс-кластерні зв'язки; кластерне партнерство; європейська кластерна політика; платформи розвитку кластерного партнерства; кластерна колаборація.*

Mariana S. Shkoda

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
**INTERNATIONAL BEST PRACTICES IN INTERREGIONAL AND INTERSECTORAL
CLUSTER PARTNERSHIP DEVELOPMENT PATTERNS**

This study discusses international best practices in developing interregional and intersectoral cluster partnerships. It is observed that almost all developed economies, in particular, the countries of Western Europe, the USA and Japan adhere to strategies of cluster innovative development based on socioeconomic evolution through building competitive market economy. Successful cluster development practices in the European Union demonstrate that boosting cluster partnerships is of a primary significance to the European Commission that considers clusters as a powerful tool in eliminating economic disparities to ensure sustainable industry structural development, thus contributing to enhancing the competitiveness of the European economy.

According to the research findings, cluster partnerships represented mostly by large business companies form essential part of the European industrial landscape, however, these clusters also include a range of other important actors of the industrial ecosystem, such as research institutions, science and technology parks, financial service providers, non-commercial organizations, etc. This study suggests that the European Union's organizational model of cluster partnerships could be implemented as an adaptive framework which covers the following universal structural elements: the project coordinator which can be represented by a regional or national government authority or agency (defined as the "host organization") and project partners – the host cluster and at least two cluster or network organizations. Based on the Global Innovation Index 2020 data, the paper presents the results of calculations and substantiation on the degree of Ukraine's innovation development (ranked 45, respectively), however, it reports of the insignificant level of cluster concentration to the overall innovation development in Ukraine (0.26) compared to global leaders, the integral indicator according to the Global Innovation Index is 2.86 (7 – max). It is argued that in modern methodology (in particular, in the framework of the Global Innovation Index); the level of cluster development is a critical element of the indicator for innovation-driven interaction, along with other variables that reflect the maturity of cluster development in the national economy.

Keywords: cross-cluster relationships; cluster partnership; European cluster policy; cluster partnership development platforms; cluster collaboration.

Постановка проблеми. Відсутність в Україні на рівні закону регламентації створення, організаційно-правових форм та важелів державної підтримки кластерного партнерства зумовлює актуальність аналізу відповідного закордонного досвіду, зокрема, країн ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні питання функціонування кластерних утворень в економіці були об'єктом досліджень науковців багатьох країн світу: Л. де Абласа, А. Баньяска, Дж. Бекаттіні, Т. Брайдана, С. Бруско, А. Вебера, О. Вільямсона, П. Друкера, М. Енрайта, К. Кетельса, В. Лаундхарта, Дж. Ліндквіста, М. Мескона, С. Розенфельда, О. Сольвелла, А. Томпсона, Е. Фезера, М. Фрідмана та ін. Серед українських дослідників варто відзначити доробок таких вчених, як: М. Войнаренко, С. Голубка, Л. Ганущак-Єфіменко, В. Готра, В. Герасимчук, М. Єрмошенко, І. Кукса, В. Маргасова та ін.

Попри значний внесок згаданих вище досліджень у загальну парадигму кластерної взаємодії, актуальною залишається проблематика проведення закордонного досвіду практики розвитку міжрегіональних та міжгалузевих систем кластерного партнерства та вагомість адаптації зарубіжної практики у реалізації національної кластерної політики, що і визначило актуальність і мету даного дослідження.

Мета даної статті проаналізувати зарубіжну практика розвитку міжрегіональних та міжгалузевих систем кластерного партнерства.

Виклад основних результатів. Досвід та практика розвинених країн свідчить про те, що підвищення конкурентоспроможності та забезпечення провідних позицій випереджального розвитку національних економік відбувається завдяки інтенсивному росту інноваційної діяльності, що активізує появу нових технологій, і виходу з ними на міжнародні ринки високотехнологічної продукції.

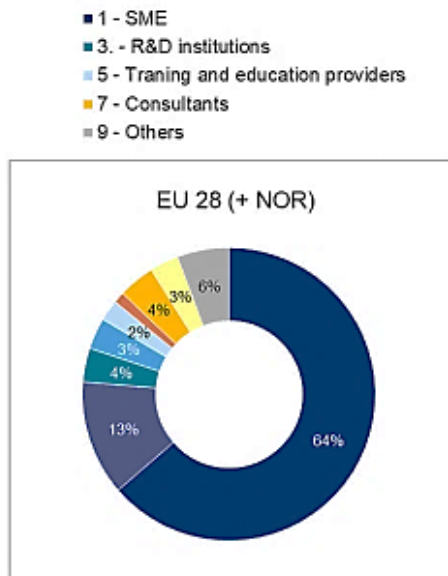
Зважаючи на мережевий характер структури системи кластерного партнерства, яка об'єднує в рамках тріади науку, освіту і бізнес на основі законів інтеграції та квазіінтеграції і є осередком інноваційної діяльності, вона все частіше відіграє ключову роль у реалізації національної кластерної політики.

Аналізуючи досвід Європейського Союзу у сфері розвитку кластерної політики, варто зазначити, що Європейська комісія приділяє особливу увагу цьому питанню, розглядаючи кластерні партнерства як інструмент, що сприяє усуненню економічних диспропорцій та

забезпечує стійкий структурний розвиток промисловості, підвищуючи конкурентоспроможність європейської економіки [4, с. 119].

Європейські політики розпочали застосовувати кластерні ініціативи з кінця 1990-х років. Сьогодні в Європі налічується близько 3500 кластерних утворень та подібних структур (рис. 1).

Кластерні партнерства складають значну частину європейського промислового ландшафту. Це динамічні географічні концентрації взаємопов'язаних фірм та асоційованих з ними економічних суб'єктів, які досягли достатнього масштабу для розвитку спеціалізованого досвіду, послуг, ресурсів, постачальників та навичок.

Джерело: за даними European Cluster Collaboration Platform [7].

Рис. 1. Склад учасників кластерних партнерств та ініціатив в Європейському Союзі

Такі кластерні партнерства включають здебільшого бізнес-компанії, але також й інших важливих суб'єктів промислової екосистеми, зокрема, науково-дослідні та наукові установи, науково-технічні парки, постачальників фінансових послуг, некомерційні організації тощо.

Сьогодні в Європі налічується близько 3500 кластерних утворень та подібних структур, в яких працюють понад 50 мільйонів людей (рис. 2), що становлять майже кожну четверту роботу в Європі (61,8 млн робочих місць, або 23,4% загальної зайнятості) та близько половини робочих місць у галузях експортерів (50,3%).

Кластерні партнерства в Європі різняться як за розміром, так і за форматом. Вони знаходяться на різних стадіях зрілості та керують різними програмами розвитку кластерів залежно від країни та регіону. Той факт, що в 20 країнах існує 30 національних кластерних програм, свідчить про важливість кластерних угруповань.

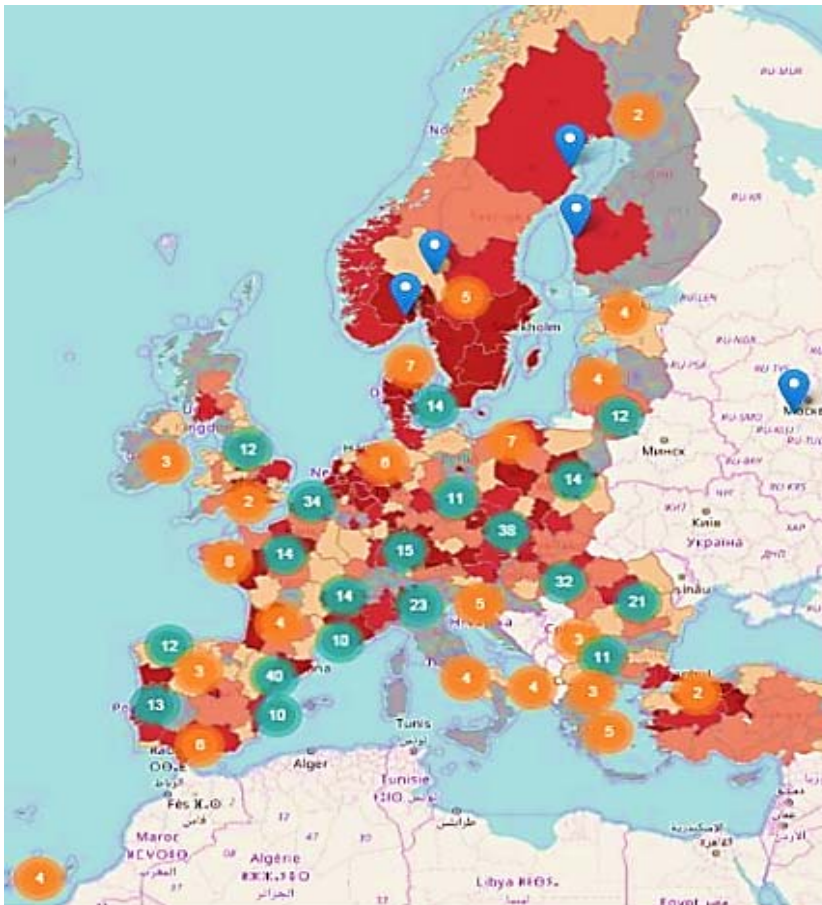
Так, у 2007 році було створено Європейську кластерну обсерваторію, що акумулює інформацією щодо реалізації кластерної політики в європейських країнах.

За результатами опитування щодо МСП, проведеного агенцією «Євробарометр» у 2020 році, більше половини (51%) усіх МСП у Швеції є членами кластерних партнерств, 38% – у Бельгії та 36% – в Іспанії, а загалом є дванадцять країн, де хоча б один з десяти МСП входять до кластерного партнерства (рис. 3).

Сучасні умови протікання бізнес-процесів та їх інтернаціоналізація, зумовили актуальність питань взаємодії між кластерами в країнах, що входять до Європейського Союзу.

Роль кластерних партнерств в ЄС полягає у вирішенні таких завдань:

- стратегічне керівництво щодо питань відновлення та інших системних проблем;
- розроблення та впровадження промислової політики в багаторівневому управлінні;
- зв'язування суб'єктів з різних держав-членів ЄС, регіонів та їх промислових екосистем;
- керівництво процесом відкриття підприємництва у стратегіях розумної спеціалізації;
- активна участь у перепідготовці та підвищенні кваліфікації;
- вихід на міжнародні ринки країн, що не є членами ЄС;
- спрямування державного фінансування ЄС на МСП;
- створення власного потенціалу щодо сприяння співпраці, капіталізації та розповсюдженню технологічної й ринкової інформації, а також надання спеціалізованих послуг.

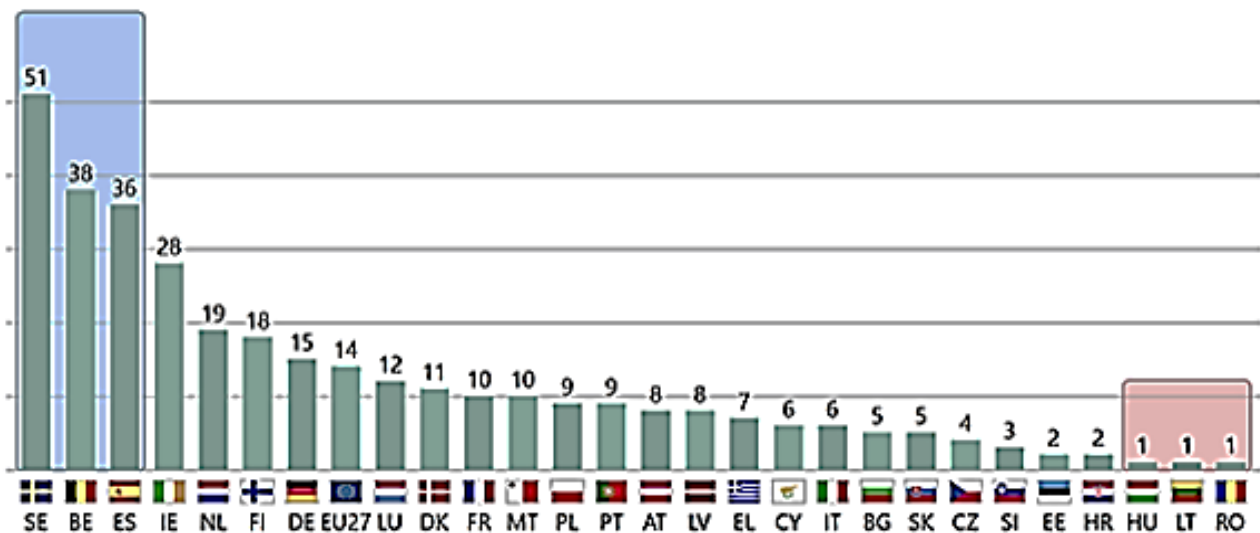

- кластерні партнерства
- 2–10-ти кластерних партнерств
- 11–100 кластерних партнерств
- > 100 кластерних партнерств

Джерело: за даними European Cluster Collaboration Platform [7].

Рис. 2. Картографія кількості кластерних партнерств в ЄС у 2021 р.

Q9 Which of the following statements applies to your enterprise? (MULTIPLE ANSWERS POSSIBLE)
 (% - It is a member of an industry cluster or another SME business support organisation in the region)

Джерело: за даними European Cluster Collaboration Platform [7].

Рис. 3. Євробарометр кластерних партнерств в ЄС за 2020 р.

З огляду на фактор конкурентоспроможності на глобальному рівні, Європейська комісія стала приділяти більше уваги розвитку інноваційного потенціалу, зокрема, через взаємодію між галузевими кластерними партнерствами європейських країн.

Відтак, розпочався розвиток систем кластерного партнерства, що забезпечують формування галузевих кластерів, підвищення рівня взаємодії яких значно полегшує вихід на ринки європейських держав [8, 9].

Для розвитку систем кластерного партнерства було розроблено низку ініціатив, серед яких можна виділити, зокрема, такі:

- організація Європейської платформи кластерного співробітництва (European Cluster Collaboration Platform – ECCP), що полегшує кластерне партнерство в рамках ЄС і допомагає кластерам вийти на міжнародні ринки;

- проведення міжнародних заходів із встановлення контактів кластерів з метою надання можливості співпраці для європейських кластерних організацій із партнерами в Європі та за її межами. Заходи зі співробітництва можуть бути організовані як в Європі, так і на інших ринках, з тим, щоб зібрати разом представників кластерів з Європи і третіх країн для просування ділових можливостей і встановлення партнерських відносин у стратегічних галузях, що становлять спільний інтерес. З метою розвитку міжгалузевого співробітництва та сприяння появі нових ланцюжків доданої вартості, в Європі проводяться також заходи за участю представників європейських кластерів, що працюють у різних секторах;

- формування у 2012 році Європейського стратегічного кластерного партнерства (European Strategic Cluster Partnerships – ESCP), завданням якого є об'єднання ресурсів і знань для конкретної роботи над спільними стратегіями. ESCP прагне розробити і випробувати інноваційні підходи для полегшення співпраці міжкластерними організаціями і кластерними фірмами в Європі та за її межами з метою активізації інтернаціоналізації через кластери і розвитку рівня їх конкурентоспроможності [7,8].

Обґрунтуванням створення систем кластерних партнерств під егідою ESCP є необхідність вирішення ключових завдань, які не під силу окремим кластерам. Організовані в рамках ESCP партнерські відносини спонукають європейські кластери працювати разом, використовуючи синергізм із метою розвитку спільного «європейського» стратегічного бачення з глобальною перспективою і загальними цілями, що забезпечують вихід на треті ринки.

Підставою для формування Партнерства є угода між його учасниками, в рамках якого будується алгоритм розроблення та впровадження механізмів управління [1].

Кандидат (кластер або мережа) на участь у ESCP реєструється на Платформі ESCP, заповнюючи запропоновану анкету.

Велику роль при прийнятті позитивного рішення щодо вступу кластера до системи партнерства є наявність «мітки», що надається незалежними експертами Європейської ініціативи за результатами оцінювання 31-го індикатора, що характеризують діяльність потенційного учасника (мінімальний рівень – бронзова мітка, максимальний – золота).

Кандидати мають бути готовими до роботи в умовах тісних партнерських зв'язків і мати високий потенціал для розвитку систем кластерного партнерства [5].

На рис. 4 представлено Схему організації кластерного партнерства в Європейському Союзі.

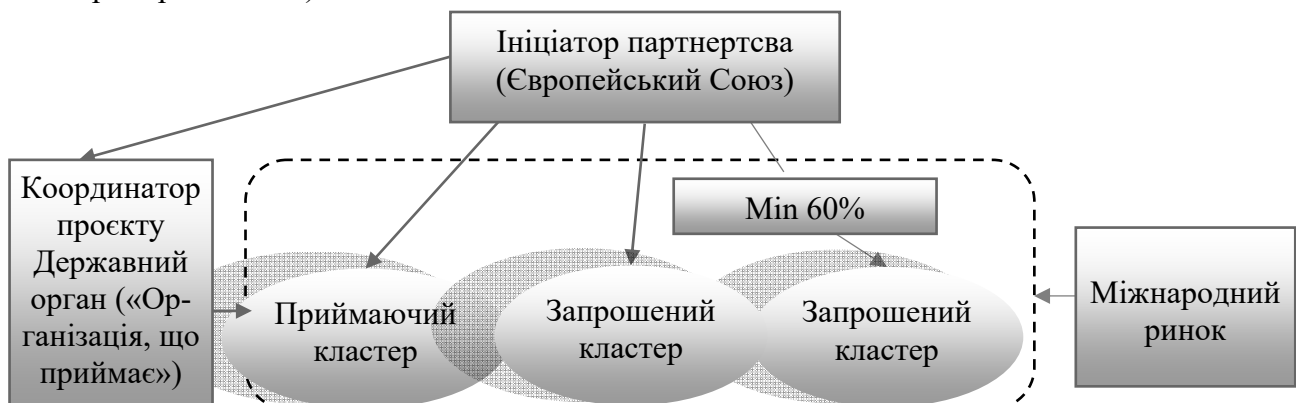
Зважаючи на зазначене вище, можемо констатувати, що організація кластерного партнерства в Європейському Союзі складається з таких структурних елементів:

- координатор проекту при організації кластерного партнерства, представлений одним регіональним або національним органом державної влади, або агентства, які визначаються як «приймаюча організація». Координатор проекту виконує адміністративну функцію, що

полягає в управлінні кластерними і мережевими програмами, призначеними для підтримки міжнародної діяльності. Так само його функціями є планування управління проєктами, координація завдань (перевірка термінів, нагадувань і т. ін.), звітність і фінансове адміністрування проєкту. Координатор проєкту є сполучною ланкою між Європейською Комісією та партнерами проєкту;

- приймаючий кластер (в особі менеджера) виконує роль лідера або «локомотива» проєкту, особливо щодо місії і заходів;

- як мінімум дві кластерні і мережеві організації з інших країн-учасниць («запрошені кластерні організації»).

Джерело: сформовано автором на основі «The European Observatory for Clusters» [6].

Рис. 4. Організаційна модель кластерного партнерства в Європейському Союзі

Організація співпраці кластерів може відбуватися у формі консорціуму і має короткочасний характер зв'язків. Щодо кількості учасників кластерів у кожному консорціумі, практика показала, що найбільш ефективним є співпраця між 3–5 кластерами угруповання. Такий розмір консорціуму полегшує конкретні дії і співробітництво, а також спрощує досягнення загального розуміння для узгодження єдиної міжнародної стратегії [1].

Окрім Європейської комісії, останніми роками країни-члени ЄС розробляють політику подальшого розвитку кластерного партнерства. Хоча спеціальні програми підтримки кластерного партнерства для окремих країн зосереджені на різних пріоритетах та використовують різні інструменти, всі вони мають однакові цілі – прагнуть забезпечити потреби підтримки учасників кластерного партнерства та сприяти поліпшенню умов для сталого національного розвитку.

Відповідно, в ЄС були створені відповідні відомства для підтримки та розвитку кластерного партнерства, серед яких варто виділити:

- Європейську кластерну обсерваторію (ECO), що було створено у 2007 р., яку очолювали О. Солвеллем і Р. Тайгланд. У 2012 р. Кластерна обсерваторія була відокремлена від Європейської кластерної обсерваторії і зараз керується Центром стратегії та конкурентоспроможності Стокгольмської школи економіки;

- Європейське стратегічне кластерне партнерство та місії B2B (ESCP), спрямовані на інтернаціоналізацію кластерного партнерства;

- Європейський секретаріат із кластерного аналізу (ESCA), який сприяє досконалості управління кластерами в кластерному партнерстві;

- Європейську платформу для кластерної співпраці (ECCP), що забезпечує і фасилітує обмін знаннями між партнерами кластера.

Понад 1000 зареєстрованих на платформі кластерних організацій та партнерств з Європи та інших країн світу мають можливість зіставляти результати своєї діяльності з

іншими, брати участь у спеціальних заходах, що дозволяють встановлювати взаємовигідні ділові зв'язки з необхідними партнерами і знаходити важливі точки перетину. Згідно з виконавчим рішенням Європейської комісії, серед загального обсягу фінансових коштів в розмірі 397,6 млн євро, виділених на програму COSME (Програма конкурентоспроможності, підприємництва та МСП) в 2018 р., 5,9 млн євро було розподілено на «створення оновленої ЕССР, яка стане основним онлайн-хабом для учасників кластерів в Європі через об'єднання Європейської обсерваторії для кластерів і Європейського центру знань Із ресурсної ефективності» [7,8]. Більш докладний опис ключових програм та платформ розвитку кластерного партнерства в ЄС представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Ключові програми та платформи розвитку кластерного партнерства в країнах ЄС

Назва	Спеціалізація	Організатори	Учасники
The European Cluster Observatory	Збирання інформації щодо кластерів, кластерних ініціатив та партнерств. Це онлайн, безкоштовна та зручна платформа, яка забезпечує єдину точку доступу до даних та аналізу кластерів. Крім того, вона пропонує кластерну бібліотеку та навчальний клас для кластерної освіти.	2007 р., Генеральний директорат із внутрішнього ринку, промисловості, підприємництва та малого і середнього бізнесу Європейської комісії, Center for Strategy and Competitiveness.	Містить інформацію, річні звіти про розвиток кластерного партнерства більш ніж в 36 країнах світу.
Європейське стратегічне кластерне партнерство (ЕССР)	Інтернаціоналізація кластерного партнерства. Організація здійснює підтримку міжнародного зростання компаній.	2008 р., Єврокомісія.	Перше покоління (2016–2017): 15 спільно фінансованих партнерств та 10 партнерств на добровільних засадах. Друге покоління (2018–2019): 25 спільно фінансованих партнерств, включаючи 2 партнерства щодо застосування даних спостереження Землі та 2 партнерства – в секторі оборони та безпеки. Третє покоління (2020–2022): 24 спільно фінансованих партнерства, включаючи 2 партнерства щодо застосування даних спостереження Землі.

Продовження табл. 1

Назва	Спеціалізація	Організатори	Учасники
The European Cluster Collaboration Platform (ECCP)	Сприяє обміну знаннями між європейськими менеджерами кластерів. Проводить збирання інформації, організовує спеціалізовані заходи, полегшує міжнародну комунікацію між партнерами кластерів. Портал реагування ECCP на боротьбу з COVID-19, що дозволяє організаціям знаходити одне одного та обмінюватися знаннями.	2016 р. фінансується COSME, запущена Генеральним директором з внутрішнього ринку, промисловості, підприємництва і МСП Європейської комісії.	Надає інформацію про кластери, кластерні партнерства, Європейські кластерні партнерства та ініціативи, Національні кластерні асоціації, кластерні мережі, національну політику, щодо розвитку кластерних партнерств по всім країнам світу.
The European Cluster Analysis Secretariat (ESCA)	Бенчмаркінг і сертифікація кластерів і організацій з управління кластером. Крім того, ESCA надає практичні поради менеджерам кластерів щодо розвитку кластерів та підтримує розробників кластерної політики та власників програм порадами щодо розвитку кластерних програм та партнерств.	2009 р., один із учасників European Cluster Excellence Initiative – VDI/VDE Innovation + Technik GmbH.	Приблизно 200 експертів з-понад 30 країн світу.
The European Network for Social and Economic Research (ENSR)	ENSR охоплює всі аспекти, що стосуються ділового сектору: підприємництво, працю, виробництво, інновації, інтернаціоналізацію, КСВ, оцінювання впливу, соціальну діяльність тощо.	З 2004 року мережа має офіс у Брюсселі. Спільно фінансується за рахунок Програми конкурентоспроможності МСП ЄС – COSME.	Мережа складається з членів усіх 27 країн-членів ЄС, а також Норвегії, Ісландії, Швейцарії (що охоплює також Ліхтенштейн), Туреччини та Великої Британії. Загалом ENSR охоплює 33 країни.

Джерело: систематизовано автором на основі [6–8].

Платформа ЕССР є одним із інструментів європейської програми COSME, яка має на меті зростання конкурентоспроможності МСП та забезпечення пріоритетності напрямів інтернаціоналізації та експорту. Ця платформа є єдиним спільним інструментом колаборації сотень європейських кластерів та їх стейкхолдерів і слугує для покращення цієї співпраці.

Крім того, активно розвиваються й інші організаційні форми. Прикладом є збільшення кількості кластерних партнерств у різних сферах (виробництво продуктів харчування; світлотехніка; Аерокосмос; комунікації та інформаційні технології; гідроенергетика; персоналізована охорона здоров'я; ефективне використання природних ресурсів і т. ін.), що орієнтовані на розроблення нового підходу до співпраці у вигляді так званого «великого метакластера» з критичною масою партнерів, що дозволяє об'єднати інтереси окремих кластерів із загальними цілями проєкту, зосередитися на обмеженому числі географічних ринків і технологічних секторів, а також допомогти SME в отриманні доступу до нових ринків [9, 10].

Цікавим прикладом ефективною міжкластерної взаємодії є досвід Данії і Швеції в транскордонному суміжному регіоні Ересунн, на території якого спільними зусиллями представників науки, бізнесу і влади обох країн сформувався спільний мегакластер (сфера наука про життя, ІКТ, цифрові послуги, дизайн та харчова промисловість) [12].

Зважаючи на тезу К. Кетельса щодо необхідності розвитку міжкластерної кооперації, цей макрорегіон планує подальше збільшення конкурентного потенціалу за допомогою спільних кластерних проєктів, спрямованих на підвищення швидкості генерування та впровадження інновацій [3, с. 11].

Варто зазначити, що такий формат, активізуючи процес взаємодії між кластерами традиційних секторів, дає поштовх для розвитку нових індустрій, у межах яких відбувається інше поєднання промислових і технологічних компетенцій, що зумовило появу новітнього тренду розвитку кластерів за кордоном у вигляді міжгалузевих інноваційних кластерів на базі моделі крос-індустріальних інновацій через координацію «крос-зв'язків».

Це не лише відкриває перспективні можливості розвитку кластерів нових секторів, а створює умови для формування міжгалузевих потоків інновацій. На відміну від популярних моделей регіональних, міжрегіональних та міжнародних кластерів, які працюють в одній або суміжних галузях, крос-кластерна модель «дозволяє об'єднати компетенції учасників на стику галузей і технологій з метою розвитку нових індустрій, а на міжнародному рівні – подолати фрагментацію зусиль і ресурсів кластерів різних країн» (табл. 2) [2, с. 36].

Таблиця 2

Розвиток систем кластерного партнерства в країнах ЄС

Рівні	Мезорівень	Мегарівень	Метарівень
Країни	Проєкт «Health2CARE», регіон Овернь – Рона – Альпи (Франція).	Chem Aviation Brücke. Баварія – Гамбург (Німеччина).	Photonics – Packaging Partnership for Food Innovation, Німеччина, Іспанія, Франція.
Мета проєкту	Розвиток медичного сектору, трансформація у високотехнологічну інноваційну галузь персоналізованої охорони здоров'я.	Інтеграція інноваційних розробок хімічного сектору в ланцюгу створення доданої вартості авіабудівної індустрії.	Розробка інноваційних рішень для продовження терміну зберігання продуктів харчування та їх просування на ринки за межами ЄС (Індія, Японія).

Продовження табл. 2

Рівні	Мезорівень	Мегарівень	Метарівень
Кластери-учасники	Кластер i-Care (медичні технології), Кластер Minalogik (наноелектроніка, розробка ПО), Кластер Lion biopole (біотехнології), кластер Plastipolis (хімічна промисловість та полімери).	Авіаційний кластер Гамбурга (Cluster Hamburg aviation), Хімічний кластер Баварії (Chemie Cluster Bayern). Координатор проекту: Chemie Cluster Bayern.	Кластер оптики та фотоніки, Іспанія (SECPHO); Кластер упаковки, Іспанія (Packaging cluster); Агро-харчові кластери Німеччини (Food-Processing initiative, Food Regio); Кластер оптики та фотоніки, Франція (Optitec).
Координатор проекту	Корпорація регіонального розвитку Овернь – Рона – Альпи; крос-кластерна ініціатива Health2Care.	Chemie Cluster Bayern.	Консорціум Food Pack Lab (спочатку 3P4I), European Cluster Collaboration Platform, сформований кластерами, від імені якого вони беруть участь у програмі ESCP. Окремою угодою фіксуються взаємні зобов'язання учасників, внесок в реалізацію проекту і права на його результати).
Джерело та фінансування	Засоби програми ЄС Competitiveness & Innovation Programme (CIP).	Проект chemaviation brücke реалізується за підтримки Міністерства економіки та енергетики ФРН у межах програми «Go-cluster!».	Кошти учасників (є фіналістами відбору 24 консорціумів European Strategic Cluster Partnership Going International в рамках програми COSME 2020 директорату Єврокомісії з внутрішнього ринку, промисловості, підприємництва та МСП).

Джерело: систематизовано автором на основі [6, 7, 9–11].

Інші регіони світу також значною мірою застосовували та продовжують застосовувати кластерний підхід для підвищення конкурентоспроможності національних економік, що є вагомим важелем для дослідження передумов розвитку систем кластерного партнерства в умовах національної економіки в подальших дослідженнях.

Висновки. Досвід країн, які активно використовують стратегію кластеризації, переконливо доводить, що завдяки залученню інновацій у виробничий процес їм вдалося добитись приросту ВВП від 75% до 90%. Сьогодні частка ВВП США, виробленого в кластерах (в тому числі в «Силіконовій долині»), становить близько 60%).

На рівні Європейського Союзу певні політичні інструменти для розвитку національного інноваційного розвитку були введені ще на початку 1980-х, з кінця 1990-х успішно функціонують програми кластерної політики.

У Європі «рівень інноваційного партнерства» кластерів становить 30–70% (спостерігається аналогічний рівень показників і в США, Китаї, Малайзії та інших країнах). Нижнім пороговим значенням рівня партнерства «Глобальна кластерна обсерваторія» («Global Cluster Observatory») визначає 28,2%.

Таблиця 3

Оцінка «рівня кластерного розвитку»

№ з/п	Країна	Оцінка (7 – max)	Порівняно з лідером
1	Італія	5,24	1,00
2	США	5,23	0,99
3	Німеччина	5,15	0,98
4	Гонконг, Китай	5,05	0,97
5	Швейцарія	5,03	0,97
6	Нідерланди	4,93	0,96
7	Малайзія	4,89	0,95
8	ОАЕ	4,87	0,95
9	Сингапур	4,84	0,92
10	Люксембург	4,82	0,91
91	Україна	2,86	0,26

Джерело: розраховано автором самостійно на основі *The Global Innovation Index 2020*.

Відтак, важливо підкреслити, що концентрація інноваційної активності в кластерних структурах – це об'єктивний феномен розвитку сучасної економіки, що дозволяє розглядати кластерні партнерства як ефективну форму організації радикального та інкрементального науково-технічного розвитку секторів економіки.

Розрахувавши оцінку рівня кластерного розвитку України (2020р.) в порівнянні з провідними країнами світу, варто зазначити, що Україна представлена не на найкращих позиціях (табл. 3), а за даними Загального рейтингу ГІІ 2022 за напрямком інновацій Україна зайняла 57 місце, поряд з такими країнами як Молдова, Мексика, Сербія. Таким чином, вважаємо за доцільне розвивати політику кластерного партнерства в Україні, заохочувати та підтримувати створення систем кластерного партнерства, що в свою чергу сприятимуть: розвитку науково-дослідних і науково-технологічних платформ; екстремальні інновації спонукатимуть появу нових галузей; посиляться процес інтеграції та квазіінтеграції до глобального ланцюга створення доданої вартості; досвід застосування інновацій в традиційних галузях мінімізує ризики; скоротиться період виходу на ринок з інноваційною продукцією внаслідок наявного досвіду; залучення кластерів різних галузей сприятиме диверсифікації і, як наслідок, збільшенню доходів учасників і саме голосне системи кластерного партнерства є більш стійкими до зовнішніх «ударів» та викликів у кожній промисловій екосистемі, що так важливо для України в умовах війни.

References

Література

1. Ganushchak-Efimenko, L. M., Shkoda, M. S., Nifatova, O. M. (2018). Strategic approach to managing the risk of the company's business portfolio. <i>Management</i>, Vol. 27, No. 1, P. 111–118. DOI: https://doi.org/10.30857/2415-3206.2018.1.10. 2. Keller, M., Reingruber, I., Dermastia, M., Bersier, J., Meierzu Koecker, G. (2018). Smart Specialization Strategies (S3) and Clusters – An Innovation Model for Transformative Activities, Working Paper, University for Applied Physics Lausanne.	1. Ganushchak-Efimenko L. M., Shkoda M. S., Nifatova O. M. Strategic approach to managing the risk of the company's business portfolio. <i>Management</i>. 2018. Vol. 27. No. 1. P. 111–118. DOI: https://doi.org/10.30857/2415-3206.2018.1.10. 2. Keller M., Reingruber I., Dermastia M., Bersier J., Meierzu Koecker G. Smart Specialization Strategies (S3) and Clusters – An Innovation Model for Transformative Activities, Working Paper, University for Applied Physics Lausanne, 2018.

3. Ketels, C., Lindqvist, G., Solvell, O. (2012). Strengthening clusters and competitiveness in Europe. The role of cluster organizations. The Cluster Observatory. October 2012. 50 p.
4. Niu, K. H., Miles, G., Bach, S., Chinen, K. (2012). Trust, learning and a firm's involvement in industrial clusters: A conceptual framework. *Competitiveness Review*.
5. Shkoda, M., Miahkykh, I., Arefieva, O. (2019). Diagnostics of external environment effects upon enterprise competitive positions in the context of its economic security. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnologii ta dyzainu. Seriya: Ekonomichni nauky = Bulletin of the Kyiv National University of Technology and Design. Series: Economic Sciences*, № 3 (135), P. 8–17.
6. The Cluster Observatory and Cluster Mapping. URL: <http://www.clusterobservatory.eu/csc>.
7. The European Cluster Collaboration Platform. URL: <https://clustercollaboration.eu/eu-cluster-partnerships/escp-4i>.
8. The European Network for Social and Economic Research (ENSR). URL: <https://www.ensr.eu/ensr-newsletter-december-2020/>
9. Wittrock, B., Elzinga, A. (Eds.) (1985). The University Research System. The Public Policies of the Home of Scientists. Stockholm.
10. Thomson, A. M., Perry, J. L. (2006). Collaboration Processes: Inside the Black Box. *Public Administration Review*, Vol. 66, № s1, P. 20–32.
11. Webser, J. (1995). Networks of Collaboration or Conflict? Electronic Data Interchange and Power in the Supply Chain. *The Journal of Strategic Information Systems*, Vol. 4, No. 1, P. 31–42.
12. Wolfe, D. A., Gertler, M. S. (2004). Clusters from the inside and out: Local dynamics and global linkages. *Urban Studies*.
3. Ketels C., Lindqvist G., Solvell O. Strengthening clusters and competitiveness in Europe. The role of cluster organizations. The Cluster Observatory. October 2012. 50 p.
4. Niu K. H., Miles G., Bach S., Chinen K. Trust, learning and a firm's involvement in industrial clusters: A conceptual framework. *Competitiveness Review*, 2012.
5. Shkoda M., Miahkykh I., Arefieva O. Diagnostics of external environment effects upon enterprise competitive positions in the context of its economic security. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки*. 2019. № 3 (135). С. 8–17.
6. The Cluster Observatory and Cluster Mapping. URL: <http://www.clusterobservatory.eu/csc>.
7. The European Cluster Collaboration Platform. URL: <https://clustercollaboration.eu/eu-cluster-partnerships/escp-4i>.
8. The European Network for Social and Economic Research (ENSR). URL: <https://www.ensr.eu/ensr-newsletter-december-2020/>
9. The University Research System. B. Wittrock, A. Elzinga (Eds.). The Public Policies of the Home of Scientists. Stockholm, 1985.
10. Thomson A. M., Perry J. L. Collaboration Processes: Inside the Black Box. *Public Administration Review*. 2006. Vol. 66. № s1. P. 20–32.
11. Webser J. Networks of Collaboration or Conflict? Electronic Data Interchange and Power in the Supply Chain. *The Journal of Strategic Information Systems*. 1995. Vol. 4. No. 1. P. 31–42.
12. Wolfe D. A., Gertler M. S. Clusters from the inside and out: Local dynamics and global linkages. *Urban Studies*, 2004.